

Otvorený list Rade Vlády SR pre vedu, techniku a inovácie

(Vyšší princíp mravný)

Z pohľadu vyššieho princípu mravného¹ ... od určitého bodu už nie je možné akceptovať bezbrehý alibizmus a hlúposť predstaviteľov štátnych inštitúcií, ktoré vedú k úpadku vzdelanosti, morálky a dôvery, že štátne inštitúcie majú nejaký zmysel.

Už aspoň 25 rokov počúvam „kecy“ politikov o potrebe výskumu a vzdelávania, o ich úprimnej snahe..., o znalostnej ekonomike a dlhodobom, trvalo udržateľnom rozvoji. Po takmer roku práce novej Vlády, ktorá vymenila všetko čo mohla (neschopných i schopných) svojimi (neschopnými i všetkého schopnými), je opovrhovanie vzdelaním, kvalitnou prácou, či rozumom ešte výraznejšie. To si naozaj niekto myslí, že podvodne získané tituly sa týkajú len členov vlády a poslancov v parlamente?

Dnes som rozhorčený nad prístupom štátnych inštitúcií k zachovaniu podmienok pre výskum a vývoj na Slovensku, konkrétne - rozčuľuje ma činnosť Výskumnej agentúry pod vedením RNDr. Juraja Waczulíka, PhD. Dostávame sa do bodu, kedy tiché opovrhnutie už nestačí a treba volať po trestno-právnej zodpovednosti.

V roku 2016 boli v rámci Európskych štrukturálnych a investičných fondov Výskumnou agentúrou vyhlásené výzvy na podporu priemyselných výskumno-vývojových centier (PVVC)² a pre podporu dlhodobého strategického výskumu (DSV)³. Cieľom PVVC výzvy bola podpora investovania podnikov do výskumu, teda podporiť podnikateľský sektor, aby do výskumu investoval viac súkromných zdrojov. Vo výzve dlhodobého strategického výskumu mali byť podporené výskumné tímy s cieľom strategického výskumu pre Slovensko. Po tzv. Plavčanovej afére, vyvolanej listom významných rektorov slovenských univerzít a predsedom SAV (2017), boli obe výzvy (za 300+300 mil. EUR) zrušené⁴. Vypracované projekty stáli výskumníkov zbytočne zmarený čas, úsilie a investované peniaze do ich prípravy (plus prijatí noví zamestnanci, rozbehnuté obstarávania prístrojov a pod.). V nasledujúcom období bol kompletne prepracovaný dokument RIS3 SK, boli podrobne zadefinované výskumné oblasti, ktoré je potrebné podporiť, boli definované jednotlivé domény a kompletne prepracované podmienky poskytnutia príspevkov a hodnotiace kritériá, ktoré musia všetky podávané projekty splniť. Následne v auguste 2018 boli vyhlásené nové výzvy, ktoré mali predchádzajúce urýchlene nahradiť. Zamerané boli na podporu dlhodobého strategického výskumu v piatich doménach: Dopravné prostriedky pre

¹ Vyšší princíp, vojnová dráma, (r. Jiří Krejčík), Československá republika (1960)

² <https://www.opvai.sk/sk/vyzvy/va/archiv/opvai-vadp2016121-02-pvvc/>

³ <https://www.opvai.sk/sk/vyzvy/va/archiv/opvai-vadp2016121-03-dsv/>

⁴ PVVC výzva bola vyhodnotená, zazmluvnená a niečo vyše mesiaca prebiehala realizácia projektov, ale potom bola výzva pozastavená a neskôr boli prijímatelia donútení vypovedať existujúce zmluvy s tým, že ak by zmluvy nevypovedali, nemali by možnosť účasti v nasledujúcich výzvach. Podmienkou ďalších výziev bolo nemať existujúci zmluvný vzťah v rámci PVVC výzvy. DSV výzva bola vyhodnotená, ale nezazmluvnená, pretože práve v tom čase prepukla Plavčanova aféra.

21. storočie, Priemysel pre 21. storočie, Zdravé potraviny a životné prostredie, Zdravie obyvateľstva a zdravotnícke technológie a Digitálne Slovensko a kreatívny priemysel. Pre tieto výzvy boli definované nové komplikované pravidlá⁵. Na základe požiadaviek výzvy boli znovu vypracované mnohé ďalšie projekty (vzhľadom na požiadavky výzvy stálo napríklad kompletne vypracovanie projektu GAMA cca 100.000 Euro) a boli vytvorené rozsiahle výskumné tímy. Prvotný entuziazmus pri príprave nových projektov niekoľkokrát zmrazila Výskumná agentúra, kedy priebežne menila podmienky výzvy a odsúvala termín uzavretia výzvy. Finálny dátum podania projektov bol nakoniec stanovený na koniec marca 2019. Teda tá okamžitá náhrada trvala takmer 2 roky... Rektori dosiahli to, čo asi nechceli. Ich protest, že univerzity a SAV majú mať len 20% podiel na financiách a že veľká časť peňazí ide niekedy pochybným „garážovým“ firmám (čo im ale na začiatku neprekážalo podpísať s nimi zmluvy o spolupráci za tých nedôstojne nízkych finančných podmienok). Napokon nedostali nič – snáď len možnosť dôstojne zahynúť. Z pohľadu „vyššieho princípu mravného“ za tento krok rektorom tlieškam, ale im nevadí trojročná nečinnosť Výskumnej agentúry, resp. rušenie výziev?

DLHODOBÝ a KONCEPČNÝ výskum. Na Slovensku? Skutočne?

Cieľom všetkých piatich vyhlásených výziev DSV mala byť podpora dlhodobého výskumu, teda výskumu na 7 – 10 rokov. Financovanie súčasného operačného programu končí v roku 2023. Teda už v čase podania projektov bolo odvážne hovoriť o dlhodobom výskume. Ale aj tak výskumníci nestrácali nádej, pretože Výskumná agentúra sľubovala veľmi rýchle vyhodnotenie podaných projektov a ich zazmluvnenie v čo najkratšom čase tak, aby bol výskum podporený a aby mohli byť projekty realizované bez zbytočnej časovej tiesne⁶.

Skutočnosť je taká, že od marca 2019 do januára 2021 neboli výzvy DSV v doménach Priemysel pre 21. storočie a Digitálne Slovensko a kreatívny priemysel vyhodnotené! Dokonca po takmer dvoch rokoch od podania projektov v doméne Digitálne Slovensko a kreatívny priemysel administratívna kontrola podaných projektov ešte ani len nezačala! Administratívna kontrola projektov v doméne Priemysel pre 21. storočie bola ukončená, chýbalo už len odborné hodnotenie. Výskumná agentúra však vyhodnotenie projektov neustále odďaľovala, neplnila si svoje povinnosti, nedodržiavala stanovené termíny⁷ a nekonala. Nečinnosť spôsobuje žiadateľom ďalšie finančné straty a to nielen tým, že splnenie deklarovaných cieľov projektových zámerov núti udržiavať dostatočnú materiálovú

⁵ Po Plavčanovej afére prešla celá RIS3SK zmenou, boli zadefinované domény a jednotlivé produktové línie (prioritné témy, ktorým je potrebné, aby sa výskum venoval). Boli definované veľmi zložité podmienky pre podávanie projektov a ešte zložitejšie hodnotiace kritériá pre posudzovanie projektov: <https://www.opvai.sk/dokumenty/metodicke-dokumenty-v-gescii-va/hodnotiace-a-v%C3%BDberov%C3%A9-krit%C3%A9ri%C3%A1/> Odporúčam všimnúť si hlavne Príloha č. 1 Prehľad hodnotiacich kritérií (jednotlivé záložky).

⁶ V podmienkach výziev DSV je dokonca stanovené, že náklady budú oprávnené deň po podaní Žiadosti o nenávratný finančný príspevok (ŽoNFP) a budú spätne preplatené po zazmluvnení, preto niektoré konzorciá začali s realizáciou projektov hneď po podaní ŽoNFP. Niektoré konzorciá nemohli čakať na vyhodnotenie, pretože keby čakali so začiatkom realizácie až kým budú projekty vyhodnotené, nevedeli by splniť v projekte stanovené ciele. Takže niektoré konzorciá už podali aj medzinárodné patenty (ako výsledok realizácie).

⁷ Vo výzvach je ale jasne stanovená doba hodnotenia: „VA je povinná vydať rozhodnutie najneskôr v termíne do 70 pracovných dní od konečného termínu na predkladanie ŽoNFP uvedeného vo výzve. Konanie o ŽoNFP je bližšie popísané v kapitole 4 Schvaľovanie žiadosti o NFP Príručky pre žiadateľa o NFP (ďalej len „Príručka pre žiadateľa“), ktorá je prílohou č. 2 tejto výzvy.“ (viď Str.6 : https://www.opvai.sk/media/100455/vyzva_dsv_121_priemysel_usmernenie_3.pdf)

i personálnu infraštruktúru. Hrôza, či nezodpovednosť Výskumnej agentúry, že takto hazarduje s výskumnými kapacitami na Slovensku. Od roku 2016 neboli do oblasti výskumu vynaložené takmer žiadne finančné prostriedky na reálne výskumné aktivity (funkčné schémy ako VEGA, KEGA, či APVV sú trvalo podfinancované). Výskumné tímy sa rozpadajú a obnoviť ich už nebude také jednoduché. Je veľmi komplikované výskumné kapacity naplánovať v čase, keď vôbec nie je jasné, kedy Výskumná agentúra projekty vyhodnotí a harmonogram vyhodnocovania nie je vôbec známy, alebo nikdy nie je dodržaný. Predložené projekty dlhodobého strategického výskumu (DSV) sú rádovo v miliónoch EUR, pretože sa predpokladal rozsiahly tím výskumníkov pri ich realizácii. Súčasťou výskumných tímov sú aj experti zo zahraničia a je komplikované im vysvetliť, prečo po takmer dvoch rokoch, nie je známy výsledok hodnotenia. Tento nezodpovedný prístup Výskumnej agentúry však vedie k totálnej likvidácii výskumného potenciálu Slovenska a nečerpaniu finančných prostriedkov určených pre podporu výskumu a vývoja v priemysle, ktorý je v posledných dňoch neustále zdôrazňovaný.

V roku 2018 bola Výskumnou agentúrou v oblasti priemyslu vyhlásená ešte jedna výzva na podporu Strategických priemyselných výskumno-vývojových centier (SPVVC). Na jednej zo svojich tlačových konferencií prezentoval štátny tajomník MŠVVaŠ SR Ľ. Paulis (v minulosti sám kvalitný výskumník) problémy, ktoré mu zanechala predchádzajúca vláda. Jedným z problémov bolo to, že Výskumná agentúra do nástupu novej vlády nevyhodnotila projekty podané v tejto výzve. Riešením tohto problému bolo (namiesto toho, aby boli projekty urýchlene vyhodnotené), ako inak, zrušenie aj tejto výzvy. Výskum v oblasti priemyslu je dlhodobo nepodporovaný a namiesto toho, aby boli podané projekty vyhodnotené a tie najlepšie podporené, Výskumná agentúra výzvy ruší. Rovnako dopadli aj výzvy pre projekty dlhodobého strategického výskumu v doméne Priemysel pre 21. Storočie a Digitálne Slovensko a kreatívny priemysel, ktoré boli zrušené 14.1.2021⁸. Bola to momentálne jediná šanca, ako ešte podporiť výskum v oblasti priemyslu (vrátanie výskumu jadrovej bezpečnosti a radiačného krehnutia materiálov, kde pôsobím). Po 4 rokoch úsilia (lebo ako profesor v odbore jadrová energetika som povinný rozvíjať svoju vednú disciplínu a zabezpečiť svojmu tímu podmienky na zmyslupnú prácu) a po podaní viacerých projektov v rámci 3 výziev štátnej Výskumnej agentúry, si dovoľím povedať, že štát cielene likviduje výskum, vývoj a inovácie na Slovensku. Viem sa zmieriť s tým, ak som neúspešný, lebo niekto iný bol lepší. Ale všetci sme boli jednoducho „spláchnutí“ zrušením výziev nejakým úradníkom. Tri roky úsilia, tisíce Eur... Prehrali sme všetci nečestne a bez boja. No a potom si pustím rádio, kde počúvam slová ministerky Remišovej: *„V situácii, keď nám chýbajú peniaze, si nemôžeme dovoliť, aby nám prepadlo čo i len jediné euro“*. Tak sa jej teda pýtam: *„Ako si môže Výskumná agentúra dovoliť takto hazardovať s výskumným potenciálom Slovenska? Kto ponesie zodpovednosť za dôsledky, ktoré spôsobila Výskumná agentúra svojou nečinnosťou a nekompetentnosťou? Za čo vlastne berie peniaze?“*

To naozaj čakáme na dosiahnutie kritickej miery hnevu výskumných pracovníkov v tejto spoločnosti, kedy KATEGORICKÝ VZDOR (v uvedenom filme - atentát na predstaviteľa nemeckej štátnej moci vo vojnovom Protektoráte Čiech a Moravy) bude ospravedlňovaný „z hľadiska vyššieho princípu mravného“?

⁸ <https://www.opvai.sk/aktuality/inform%C3%A1cia-o-zru%C5%A1en%C3%AD-v%C3%BDziev-na-predkladanie-%C5%BEiadost%C3%AD-o-nen%C3%A1vratn%C3%BD-finan%C4%8Dn%C3%BD-pr%C3%ADspevok-na-podporu-na-podporu-dlhodob%C3%A9ho-strategick%C3%A9ho-v%C3%BDskumu-priemysel-pre-21-storo%C4%8Die-a-digit%C3%A1lne-slovensko-a-kreat%C3%ADvny-priemysel/>

Dôsledky

Vyhodnotením a zazmluvnením aspoň niekoľkých najlepších podaných projektov by sa predišlo neželanému „dekomitmentu“ a bolo by podporených viacero vynikajúcich výskumných zámerov a výskumných tímov, ktorých výsledky by boli reálnym prínosom pre priemyselnú prax. Bez podpory takto výskumné tímy strácajú svoju konkurencieschopnosť, strácajú mladých výskumníkov a nemajú možnosť naplno využívať unikátnu infraštruktúru, zakúpenú v predchádzajúcom operačnom programe OPVaV.

Počas doby udržateľnosti projektov realizovaných v rámci OPVaV (to je doba 5 rokov po ukončení realizácie projektov OPVaV – čiže približne 2018-2022) už mali výskumné tímy deklarovať realizáciu projektov z aktuálneho programového obdobia v rámci OPVaI a infraštruktúru naplno využívať pri realizácii týchto projektov, čo sa ale nečinnosťou Výskumnej agentúry nedeje. Výskumná infraštruktúra bola zakúpená vo veľkej miere univerzitami, alebo jednotlivými ústavmi SAV, ale keďže v súčasnosti akademická sféra nerealizuje takmer žiadne výskumné projekty, nemá z čoho platiť náklady spojené so zakúpenou infraštruktúrou.

V súčasnosti skupina odborníkov pripravuje aktualizáciu dokumentu RIS3SK⁹ pre nasledujúce programové obdobie. Súčasťou tohto procesu je aj získanie spätnej väzby (diskusiami, workshopmi, ale aj dotazníkovou formou) od súkromného sektora pôsobiaceho v oblasti priemyslu. Odborníci z rôznych ministerstiev sa zhodli na tom, že súkromný sektor často nespôlupracuje v dostatočnej miere. Konštatovalo sa, že odborníci z priemyselných podnikov sú už situáciou ohľadne výskumných projektov demotivovaní, strácajú záujem, rezignovali, pretože za posledné roky len pripravovali, pripomienkovali dokumenty, následne podávali veľké množstvo projektov v rámci vyhlásených výziev. Všetka táto snaha bola zbytočná, žiadne projekty nie sú realizované, hoci podpora výskumu v priemysle je tak veľmi veľmi potrebná. Stá milióny Eur určené, aj pre nevyhnutne potrebný slovenský priemyselný výskum, sa spolu s dôverou množstva opätovne rozčarovaných slovenských výskumníkov stratili. Vzdelanostná ekonomika je len mýtus a nie realita. Dôkazom je exodus tisícov študentov a mladých absolventov, ktorí odchádzajú každoročne do zahraničia.

Vážení, uvedomte si, že tento štát potrebuje aspoň základné dodržiavanie pravidiel!

V Bratislave 18.1.2021

Prof. Ing. Vladimír Slugeň, DrSc.

Predseda Slovenskej nukleárnej spoločnosti

⁹ <https://www.opvai.sk/ris3/>